

NACIONALNI
SVET
IINVALIDSKIH
ORGANIZACIJ
SLOVENIJE

DOSTOPNOST VOLIŠČ ZA INVALIDE

Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije
Oktober 2010

Uvod

Že v letu 2006 je bil v Zakon o volitvah v državni zbor dodan 79. a člen, ki predvideva posebna volišča, dostopna invalidom, in uporabo pripomočkov za njihove potrebe. Namen tega člena je invalidom omogočiti samostojno in tajno uresničevanje volilne pravice, kar jim je bilo do sedaj oteženo ali pa celo nemogoče. Od uveljavitve 79. a člena so volilni organi morali zagotoviti posebno dostopno volišče, ni pa bilo obvezno zagotoviti glasovanja s pripomočki. Aprila leta 2008 je Slovenija ratificirala Konvencijo o pravicah invalidov, ki je pravno zavezujoč dokument s področja invalidskega varstva. Konvencija v 29. členu posebej določa pravice invalidov do sodelovanja v političnem in javnem življenju, med drugim tudi pravico do svobodnega in tajnega glasovanja, kar je za invalide mogoče le, če so volišča dostopna in prilagojena. Volilni postopki, sredstva in gradiva morajo biti ustrezni, dostopni, lahko razumljivi in uporabni, in sicer na tak način, da invalidom omogočajo svobodno in tajno glasovanje. Od uveljavitve konvencije morajo torej volilne komisije invalidom omogočiti tudi glasovanje z glasovalnimi pripomočki.

V tej brošuri so razumljivo in pregledno opisani standardi za dostopnost in prilagoditev volišč in volilnih postopkov za invalide. Njen namen je najprej opolnomočiti invalidske organizacije za strukturiran civilni dialog pri zastopanju političnih pravic invalidov, uporabna pa je tudi za volilne odbore in komisije, ki pripravljajo volišča. V skladu s 4. členom Zakona o invalidskih organizacijah so se državni organi namreč dolžni posvetovati z invalidskimi organizacijami o vseh zadevah glede oblikovanja nacionalnih politik in ukrepov za zagotavljanje enakih možnosti in enake obravnave invalidov. Predstavnikom invalidskih organizacij mora biti zato omogočeno, da zastopajo potrebe invalidov pri pripravi potrebnih občinskih aktov in odločanju o lastnostih, ki naj jih volišča imajo. Invalidske organizacije so namreč tiste, ki potrebe invalidov najbolje poznajo ter lahko volilni komisiji pomagajo s svojimi predlogi in stališči. S tem se zagotavlja tudi uresničevanje načela »ničesar o invalidih brez invalidov«. Ta brošura jim bo pri tem gotovo pomagala.

Pravne podlage za oblikovanje standardov so navedene v Konvenciji o pravicah invalidov (29. člen), v Standardnih pravilih OZN za izenačevanje možnosti invalidov (5. pravilo) ter v nekaterih drugih pravnih dokumentih s področja invalidske zakonodaje, na primer v Zakonu o volitvah v državni zbor (79. a člen).

Ocena dostopnosti volišča

Od aprila leta 2008, ko je bila v Sloveniji ratificirana Konvencija o pravicah invalidov, bi morala biti vsa volišča dostopna in prilagojena za invalide. Konvencija je pravno zavezujoč mednarodni dokument oziroma »prva zakonodaja«, ki je podlaga za državne zakone s področja invalidskega varstva.

Pri izbiri volišč naj volilne komisije upoštevajo, da morajo biti volišča dostopna in prilagojena za invalide na vozičkih ter tudi za tiste, ki imajo zaradi invalidnosti težave pri hoji in si pomagajo, na primer s hojico. Kjer je navadno dostop mogoč le po stopnicah, bi morda bilo treba razmisliti o začasni uporabi primerne prenosne klančine, ki bi gibalno oviranim invalidom omogočila dostop do volišč. Prav tako je treba razmisliti o razumnih prilagoditvah grajenega okolja, ki bi slepim in slabovidnim čim bolj olajšale fizični dostop do volišč. Ko bodo volilni organi pripravljali volišča za invalide, bi morali upoštevati tudi to, da je vsem vrstam invalidov omogočeno samostojno in tajno glasovanje ter da je čim več dostopnih volišč za invalide v neposredni bližini njihovega stalnega prebivališča.

Ta brošura je priročnik, ki članom volilnih komisij omogoča, da hitro preverijo stanje fizične dostopnosti volišč za invalide. Nanaša se na tista področja grajenega okolja, ki so kakor koli povezana z dostopnostjo in prilagojenostjo volišč: parkirišča za invalide, vhod na volišča, pločniki in dostopne poti, namenjene slepim in slabovidnim.

Ocena prilagojenosti volišča

Dostopno volišče potrebuje vrsto razumnih prilagoditev, z uporabo katerih gibalno in senzorno ovirani invalidi ter osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki imajo volilno pravico, svobodno in tajno oddajo svoj glas, tako kot vsi drugi volivci, ki za to ne potrebujejo prilagoditev. Sem spadajo predvsem elektronske glasovalne naprave oziroma glasovalni pripomočki, ki naj bodo čim bolj preprosti.

V brošuri so tudi nekatera priporočila in smernice, na podlagi katerih je mogoče senzorno in komunikacijsko oviranim invalidom (slepi in slabovidni, gluhi in naglušni) zagotoviti samostojno in tajno glasovanje z uporabo glasovalnih pripomočkov.

1. PRIHOD NA VOLIŠČE

A. Parkiranje

Vsako volišče mora imeti parkirna mesta, namenjena in dostopna invalidom. Minimalno število je odvisno od števila vseh parkirnih mest, ki so na voljo pri volišču (glej točko A1). Parkirna mesta morajo biti pravilno in jasno označena bodisi s talno bodisi z vertikalno signalizacijo. Od drugih parkirišč se razlikujejo po tem, da so širša, saj je poleg prostora za avtomobil treba upoštevati tudi, da gibalno ovirani invalidi za izstop iz avtomobila potrebujejo dodaten stranski prostor za invalidski voziček oziroma hojico. Parkirišče mora imeti dostopen in prilagojen prehod. Celotna širina takega parkirišča naj bo zato vsaj 3,6 metra (slika 1), kar zagotavlja dovolj prostora, da se vrata avtomobila lahko odprejo in da lahko invalid bodisi sam ali ob pomoči osebne asistenta pride iz osebne avtomobila. Prostor za izstop iz avtomobila je lahko tudi med dvema parkirnim prostoroma, vendar naj bo širok vsaj 1,2 metra in tudi jasno označen.

Invalide lahko na volišča pripeljejo tudi s kombiniranim vozilom, ki ima pri zadnjih vratih pritrjeno posebno klančino za invalidske vozičke, dolžine od 1,6 do 3 metre. Kadar imajo nameščeno stransko hidravlično dvigalo, je prostor za vhod/izstop lahko med dvema parkirnim mestoma, vendar naj bo širok vsaj 2,5 metra in se lahko uporabi tudi za dostop z osebnim vozilom.

Parkirišče naj ne bo več kot 50 metrov oddaljeno od dostopnega volišča.

Parkirišče mora biti z voliščem povezano z dostopno in prilagojeno potjo, ki naj bo široka vsaj 0,9 metra, z gladko površino, brez poškodb poti, globljih več kot 1 centimeter, naklon pa ne sme biti večji od 8 %.

Seznam za preverjanje

A1. Če je parkiranje mogoče, preštejte vsa parkirna mesta, ki so na voljo za volišče. Na vsakih 25 parkirnih mest morata biti najmanj dve parkirni mesti dostopni za invalide. Od teh naj bo eno dostopno s kombiniranim vozilom.

Ali je glede na vsa parkirna mesta zagotovljeno minimalno število parkirnih mest za invalide?

Da Ne

A2. Ali so parkirna mesta za invalide jasno označena s talno oziroma vertikalno signalizacijo?

Da Ne

A3. Ali ima vsako invalidsko parkirišče svojo ali vsaj skupno dostopno in prilagojeno pot, ki je široka najmanj 1,2 metra?

Da Ne

A4. Ali je vsaj eno parkirišče dostopno za kombinirano vozilo ter ima najmanj 3 metre dostopne in prilagojene poti z zadnje strani vozila oziroma ob uporabi stranskega dvigala najmanj 2,5 metra oziroma je na voljo univerzalno parkirišče z dostopno potjo širine najmanj 1,2 metra in parkirnim prostorom širine 3,5 metra?

Da Ne

A5. Ali so parkirna mesta za invalide, vključno z dostopno in prilagojeno potjo, na površinah, ki nimajo več kot 8 % naklona?

Da Ne

A6. Ali je površina parkirnega mesta za invalide, vključno z dostopno in prilagojeno potjo, sorazmerno ravna? Dovoljena so odstopanja do 2 %.

Da Ne

A7. Če je dostopno parkirišče ob pločniku, ali ima pločnik urejeno klančino za neoviran dostop z invalidskim vozičkom? Klančina mora biti široka najmanj 0,9 metra.

Da Ne

Začasne rešitve na dan volitev

Parkiranje

Prvi problem:

Na parkirišču ni parkirnih mest za invalide.

Predlog: Na sorazmerno ravni površini parkirišča in v bližini vhoda na volišče z uporabo (stožcev) omejite prostor za dostopno parkirišče in dostopno/prilagojeno pot. Po potrebi lahko uporabite tudi prenosne klančine (npr. za prehod na pločnik).

Drugi problem

V neposredni bližini volišča je dostopno parkirišče, ki pa nima posebej označene dostopne/prilagojene poti.

Predlog: Parkirišče razširite tako, da si pomagata s »stožci«.

Tretji problem

Parkirišče ni označeno z mednarodnim simbolom za invalidsko parkirišče.

Predlog: Parkirišče opremita z začasnimi označbami.

B. DOSTAVNI PAS

Dostavni pas ni namenjen parkiranju, temveč temu, da je mogoče volivce invalide pripeljati čim bližje do volišča in jim tako omogočiti najlažji dostop. Če ima volišče dostavni pas, mora biti ta dostopen za invalide. Imeti mora dostopen prehod, kar pomeni, da prehoda do volišča ne smeta ovirati na primer robnik ali pločnik. V nasprotnem primeru je treba zagotoviti dostopnost tako, da se uporabi prenosna klančina.

Seznam za preverjanje

Če ima volišče dostavni pas, odgovorite na naslednja vprašanja:

B1. Ali je zagotovljena sorazmerno ravna dostopna pot (največ 2 % naklona v vse smeri)?

Da Ne

B2. Ali je prostor za vozilo sorazmerno raven (največ 2 % naklona v vse smeri)?

Da Ne

B3. Ali je dostavni pas vsaj 1,5 metra širok in 6 metrov dolg?

Da Ne

B4. Ali dostopna pot ovira na primer pločnik? V tem primeru je treba uporabiti prenosno klančino.

Da Ne

B5. Če je treba uporabiti prenosno klančino, ali je ta široka vsaj 0,9 metra?

Da Ne

B6. Če je treba uporabiti prenosno klančino, ali njen največji naklon ne presega 8 %?

Da Ne

B7. Ali dostopna pot povezuje dostavni pas z dostopnim vhodom v volišče?

Da Ne

Začasne rešitve na dan volitev

Problem

V neposredni bližini volišča sicer je dostavni pas, vendar je dostopna pot ovirana, saj ni klančine za dostop na pločnik.

Predlog: Uporabite prenosno klančino.

C. PLOČNIKI IN DOSTOPNE POTI

1. del: Problemi, s katerimi se srečujejo invalidi volivci na invalidskih vozičkih in skuterjih ter drugih mobilnih pripomočkih

Volišče naj ima vsaj eno zunanjo dostopno in prilagojeno pot, ki povezuje dostopno in prilagojeno parkirišče, dostavni pas ali avtobusno postajo z vhodom v volišče. Dostopna in prilagojena pot je zelo pomembna za ljudi, ki imajo težave pri gibanju ali uporabljajo invalidski voziček ali druge mobilne pripomočke za dostop do vhoda v volišče.

Dostopna in prilagojena pot je vsaj 0,9 metra široka. Nenadne spremembe na poti, na primer stopnice ali strmine, ne smejo biti del poti. Kadar se uporabljajo klančine, njihov naklon ne sme presegati 8 %, ob straneh pa morajo imeti zaščito, ki preprečuje stranski zdrs invalidskega vozička. Na obeh koncih morajo imeti tudi izravnalnik naklona.

Seznam za preverjanje

C1-1. Ali je urejena dostopna/prilagojena pot od parkirišča do vhoda v volišče?

Da Ne

C1-2. Ali je s pločnikov in avtobusnih postaj mogoče po dostopni/prilagojeni poti priti do vhoda volišča?

Da Ne

C1-3. Ali je dostopna/prilagojena pot široka vsaj 0,9 metra?

Da Ne

C1-4. Ali je dostopna/prilagojena pot brez nenadnih sprememb (npr. stopnice, strmine)?

Da Ne

C1-4. Če je treba uporabiti klančino, ali je ta široka vsaj 0,9 metra?

Da Ne

4. a) Ali ima klančina na zgornjem in spodnjem koncu ravnino, ki je dolga vsaj 1,5 metra?

Da Ne

4. b) Če je klančina dolga več kot 9 metrov, ali ima na vsakih 9 metrov horizontalne dolžine ravno površino, dolgo 1,5 metra?

Da Ne

4. c) Ali ravna površina meri vsaj 1,5 x 1,5 metra na mestih, kjer klančina spreminja smer?

Da Ne

4. d) Ali ima klančina zaščito, ki preprečuje stranski zdrs invalidskega vozička?

Da Ne

2. del: Problemi, s katerimi se srečujejo slepi in slabovidni volivci

Predmeti, ki so postavljeni na poti za pešce, morajo biti nameščeni tako, da jih slepi in slabovidni zaznajo dovolj zgodaj in se jim lahko pravočasno izognejo. Primeri takih predmetov so podaljšano držalo za stopniščno ograjo, znaki, pritrjeni na tleh ali v steni, veje dreves in drugi viseči predmeti, ki so manj kot 2 metra nad potjo.

Legenda:

1. Podaljšano držalo za stopniščno ograjo, obrnjeno navzdol, da slepi in slabovidni lahko pravočasno zaznajo oviro.

2. Znaki, ki so postavljeni več kot 0,6 metra in manj kot 2 metra nad tlemi, lahko pomenijo resno nevarnost.

3. Predmeti, ki visijo nad potjo (npr. drevesne veje ali ulične svetilke), naj bodo dvignjeni najmanj 2 metra visoko.

Seznam za preverjanje

C2-1. Ali na pločnikih in poteh, ki vodijo do volišča, ni ovir (drevesa, znaki, stopniščne ograje, predmeti na stenah), ki so postavljene več kot 0,6 metra in manj kot 2 metra nad tlemi? *Če niso, ali je mogoče te predmete/ovire znižati, odstraniti oziroma spremeniti potek poti?*

Da Ne

C2-2. Ali so spodnji deli stopnišč zaščiteni tako, da se slepi in slabovidni ne morejo poškodovati? *Zaščita naj bo zaznavna z belo palico.*

Da Ne

C2-3. Ali so viseči predmeti vsaj 2 metra nad potjo?

Da Ne

Če niso, ali jih je mogoče odstraniti oziroma pod njih postaviti drug pravočasno zaznavni predmet?

Začasne rešitve na dan volitev

Prvi problem: Veje dreves ali drugi predmeti so na višini manj kot 2 metra nad potjo.

Predlog: Porežite veje ali odstranite druge ovire, ki so prenizko.

Druga rešitev je, da se pod navedene ovire postavi drug pravočasno zaznavni predmet, ki mora biti v zaznavnem dosegu, tj. 0,6 metra ali manj nad potjo.

Drugi problem: Ob dostopni poti stoji eden ali več štrlečih predmetov (npr. večji poštni nabiralniki, različne omarice), kar za slepe in slabovidne pomeni nevarnost.

Predlog: Slepi in slabovidni lahko z belo palico pravočasno zaznajo predmete, ki so na višini 0,6 metra ali nižje. Kadar so predmeti višje, pomenijo nevarnost za slepe in slabovidne, saj jih težko pravočasno zaznajo. Da bi bili taki predmeti pravočasno zaznavni:

- pod tak predmet postavite drugega, in sicer v zaznavnem območju bele palice (ne več kot 0,6 metra nad tlemi);
- če je tak predmet mogoče premakniti, ga postavite na višino največ 0,6 metra nad potjo;
- če gre za drevesne veje, jih porežite.

VHOD NA VOLIŠČE

D. Vhod v stavbo

Volišče mora imeti vsaj en dostopen in prilagojen vhod, povezan z dostopno in prilagojeno potjo. Vhod mora biti opremljen s primernimi vrati in imeti dovolj prostora, da invalidi lahko brez težav pridejo v glasovalni prostor. Če glavni vhod ni dostopen in prilagojen, je treba invalide s primernimi oznakami usmeriti na najbližji tak vhod. Usmerjevalne oznake naj bodo vsaj pri vhodu, ki ni dostopen.

Seznam za preverjanje

D1. Ali ima volišče vsaj en dostopen/prilagojen vhod, ki je povezan tudi z dostopno/prilagojeno potjo?

Da Ne

D2. Ali vsaj ena vrata oziroma vsaj ena stran dvokrilnih vrat zagotavljajo najmanj 0,8 metra širine, ko so odprta?

Da Ne

D3. Ali je mogoče vrata odpreti brez trdnega prijema, kar zmanjšuje možnost poškodb zapestja?

Da Ne

D4. Če imajo vrata prag, ali je ta visok največ 1,8 centimetra in oblikovan tako, da ga lahko prevozi invalidski voziček (ima poševne stranice)?

Da Ne

D5. Če je treba do volišča skozi hodnik, ali ima ta vsaj naslednje mere: 1,2 x 0,7 metra? Te mere omogočajo varno odpiranje in zapiranje nihajnih in tudi drugih podobnih vrat.

Da Ne

Začasne rešitve na dan volitev

Prvi problem:

Stopnice (ena ali več) preprečujejo dostop do glavnega vhoda.

Predlog: Če je mogoče, uporabite drug dostopen vhod, povezan z dostopno/prilagojeno potjo. Pri glavnem vhodu postavite usmerjevalne oznake.

Če ni drugega dostopnega vhoda, uporabite začasno prenosno klančino.

Drugi problem:

Vhodna vrata so težka in jih je težko odpreti.

Predlog: Vrata pustite odprta ali pa naj prostovoljci skrbijo za odpiranje vrat.

Tretji problem:

Kljuke na vratih ni mogoče doseči.

Predlog: Na vrata namestite dostopno kljuko ali pustite vrata odprta.

E. Hodniki in prehodi

1. del: Problemi, s katerimi se srečujejo invalidi volivci uporabniki invalidskih vozičkov in skuterjev ter drugih mobilnih pripomočkov

Notranje dostopne in prilagojene poti povezujejo vhod z glasovalnim prostorom in so ključnega pomena za ljudi s težavami pri hoji in invalide, ki uporabljajo invalidski voziček ali druge mobilne pripomočke (skuter, hojica).

Dostopna in prilagojena pot je široka najmanj 0,9 metra ter se za kratke razdalje lahko zoži na 0,8 metra (npr. kjer gre pot skozi vrata ali v bližini pohištva in stavbnih elementov). Visoki pragovi, nenadne spremembe naklona, stopnice ali strmi hodniki ne morejo biti del poti. Kjer se uporabljajo klančine, njihov naklon ne sme presegati 8 %. Klančine z vertikalnim vzponom več kot 15 cm morajo imeti na obeh straneh držala za roke. Prav tako morajo imeti robno zaščito, ki preprečuje stranski zdrs invalidskega vozička. Na obeh koncih morajo imeti tudi izravnalnik naklona.

Če obstaja tudi pot, ki jo bodo uporabljali neinvalidni volivci, je treba pot za invalide na vseh pomembnejših mestih označiti in za invalide volivce pripraviti ustrezne usmerjevalne označbe.

Seznam za preverjanje

E1-1. Ali je dostopna/prilagojena pot, ki povezuje vhod z glasovalnim prostorom, široka vsaj 0,9 metra?

Da Ne

E1-2. Ali je dostopna/prilagojena pot brez visokih pragov, nenadnih sprememb naklona, stopnic ali strmin?

Da Ne

E1-3. Ali je pri dostopu do glasovalnega prostora treba uporabiti klančino ali dvigalo?

Če je odgovor negativen, pojdite na vprašanje E1-7.

Da Ne

3. a) Če je odgovor pritrdilen, ali je zagotovljena klančina? Da Ne

3. b) Ali je zagotovljeno dvigalo? Da Ne

E1-4. Če je nagib dostopne/prilagojene poti večji od 5 %, ali ta del poti dostopne poti izpolnjuje naslednje zahteve za postavitve klančine?

4. a) Ali je naklon manjši od 8 %? Da Ne

4. b) Ali je širina klančine, izmerjena med držali za roke, vsaj 0,9 metra? Da Ne

4. c) Ali so držala na klančini pritrjena vsaj od 0,8 do 0,9 metra visoko? Da Ne

4. d) Če je klančina dolga več kot 9 metrov, ali ima na vsakih 9 metrov horizontalne dolžine ravno površino, dolgo 1,5 metra?

Da Ne

4. e) Ali ima klančina na zgornjem in spodnjem koncu ravno površino, dolgo vsaj 1,5 metra?

Da Ne

4. f) Ali ravna površina meri vsaj 1,5 x 1,5 metra na mestih, kjer klančina spreminja smer?

Da Ne

4. g) Ali ima klančina zaščito, ki preprečuje stranski zdrs invalidskega vozička? Da Ne

E1-5. Ali je do glasovalnega prostora urejen dostop z dvigalom? Da Ne

5. a) Ali so gumbi za priklic dvigala dosegljivi oziroma razporejeni simetrično največ 1 meter nad tlemi?

Da Ne

5. b) Ali je notranjost dvigala dovolj prostorna, da lahko invalidi na invalidskih vozičkih (ročnih ali električnih) v dvigalo brez težav vstopijo, dosežejo gumbe in iz dvigala izstopijo?

Da Ne

5. c) Ali so gumbi opremljeni z Braillovo pisavo? Da Ne

5. d) Ali je dvigalo opremljeno z zvočnimi ali glasovnimi sporočili, ki opozarjajo na posamezna nadstropja?

Da Ne

E1-6. Če je na voljo invalidsko dvigalo, ali izpolnjuje naslednje zahteve:

6. a) Ali dvigalo med pregledom deluje? Da Ne

6. b) Ali je treba višinsko razliko med tlemi in površino dvigala izenačiti s klančino? Da Ne

6. c) Ali ima dvigalo vsaj 0,75 x 1,2 metra veliko talno površino? Da Ne
6. d) Ali dvigalo omogoča invalidu, da samostojno vstopi, ga upravlja in izstopi? Da Ne
6. e) Ali je sistem za upravljanje dvigala nameščen največ 1,3 metra visoko od tal (za stranski doseg) oziroma 1,2 metra za doseg spredaj? Da Ne
6. f) Ali je mogoče sistem za upravljanje dvigala uporabljati enoročno brez trdnega prijemanja, stiskanja ali sukanja? Da Ne

E1-7. Če so na dostopni/prilagojeni poti proti glasovalnemu prostoru postavljena dostopna vrata, ali izpolnjujejo naslednja merila? Da Ne

7. a) Ali je pri popolnoma odprtih vratih (90 stopinj) vsaj 0,8 metra prostora za prehod?

Da Ne

7. b) Ali je mogoče vrata odpreti enoročno brez trdnega prijemanja, stiskanja ali sukanja, tako da jih lahko odprejo tudi ljudje, ki s težavo uporabljajo obe roki?

Da Ne

7. c) Ali je pred vrati dovolj prostora za invalidski voziček in ali je za odpiranje vrat pri zapahu vsaj 0,45 metra prostega talnega prostora?

Da Ne

Začasne rešitve na dan volitev

Hodniki in prehodi

Prvi problem: Stopnice (ena ali več) preprečujejo dostop do glasovalnega prostora.

Predlog: Za dostopnost uporabite prenosno klančino z zaščitnim robom in ograjo ali dostopno volišče/glasovalni prostor uredite drugje.

Drugi problem: Glasovalnega prostora ni mogoče urediti na dostopni poti.

Predlog: Glasovalni prostor uredite tam, kjer bo zagotovljena dostopnost.

2. del: Problemi, s katerimi se srečujejo slepi in slabovidni volivci

Slepi in slabovidni lahko za dostop do glasovalnega prostora uporabljajo tudi druge poti, ki so za invalide na vozičkih drugače nedostopne. Hodniki in prehodi, ki vodijo do glasovalnega prostora, morajo biti brez ovir, ki jih slepi in slabovidni ne morejo pravočasno zaznati. Stranski stenski predmeti, ki preveč segajo v prostor, ali predmeti, ki so v višini glave, morajo biti postavljeni tako, da jih slepi in slabovidni lahko pravočasno zaznajo in se jim izognejo. Predmeti, ki visijo s stropa, ne smejo biti nižje od 2 metrov nad tlemi, stenski predmeti pa ne smejo segati več kot 10 centimetrov v prostor, kadar je spodnja stran predmeta več kot 0,7 metra na tlemi. Paziti je treba, na primer, na ročne gasilne aparate, pritrjene na stenah, na

stenske vitrine, kadar so dvignjene več kot 0,7 metra nad tlemi, na različne usmerjevalne table in napise ali na obokana vrata, ki so nižja od 2 metrov.

Seznam za preverjanje

E2-1. Ali so hodniki in prehodi, ki vodijo do glasovalnega prostora, brez stenskih predmetov, ki segajo več kot 10 centimetrov v prostor in so dvignjeni več kot 0,7 metra nad tlemi?

Da Ne

E2-2. Ali so hodniki in prehodi, ki vodijo do glasovalnega prostora, brez visečih predmetov, nameščenih nižje od 2 metrov nad tlemi?

Da Ne

E2-3. Če so na poti do glasovalnega prostora tudi stopnice, ali so grajene tako, da slepi in slabovidni ne morejo trčiti ob spodnjo stran stopnic (*spodnja stran stopnic mora biti zaščitena z ograjo, da jo lahko slepi in slabovidni zaznajo z belo palico*)?

Da Ne

Začasne rešitve na dan volitev

Prvi problem:

Usmerjevalna tabla, ki sega več kot 10 centimetrov v prostor in je od tal dvignjena več kot 0,7 metra, pomeni nevarnost za slepe in slabovidne.

Predlog:

Pod tablo postavite drug predmet, ki ga bo mogoče pravočasno zaznati z belo palico. Predmet ne sme biti postavljen višje od 0,7 metra nad tlemi.

Drugi problem:

Stenska televizija/monitor je montirana nižje od 2 metrov nad tlemi.

Predlog:

Pod televizijo/monitor postavite drug predmet, ki ga bo mogoče pravočasno zaznati z belo palico. Predmet ne sme biti postavljen višje od 0,7 metra nad tlemi.

Tretji problem:

Spodnja stran stopnic je odprta ter pomeni nevarnost za slepe in slabovidne, saj si lahko pri trku poškodujejo glavo.

Predlog:

Spodnjo stran stopnic zaščitite z ograjo, ki jo slepi in slabovidni lahko pravočasno zaznajo z belo palico ter se tako izognejo poškodbam (vertikalna višina prostora ob stiku z ograjo mora biti najmanj 2 metra).

UPORABA VOLIŠČA

F. Glasovalni prostor

Splošne zadeve

Dostopen glasovalni prostor mora biti povezan z dostopno potjo ter imeti dostopen vhod in dovolj prostora za gibanje invalidov na vozičkih, skuterjih ali tistih, ki uporabljajo druge mobilne pripomočke.

Dostopna pot mora biti povezana z dostopnim vhodom do glasovalnega prostora ter mora vključevati registracijo volivca in volilne naprave.

Volilna kabina naj bo prilagojena. Ker je več različnih vrst invalidov, mora imeti vsako volišče več različnih oblik volilnih kabin oz. miz, da bodo lahko glasovali invalidi z različnimi vrstami invalidnostmi. Vsako volišče naj ima na voljo visok stol oz. stol z visokim naslonjalom za roke. Ta mnogim invalidom pomaga pri usedanju na stol in vstajanju z njega. Vsako volišče naj ima tudi nekaj običajnih stolov. Starejše osebe in invalidi se morajo pogosto uvesti in si odpočiti.

Velikost mize: miza mora biti prilagojena, tako da se do nje lahko dostopa z vozičkom. Pod mizo mora biti prostor za kolena oz. noge. Če ima miza polico, mora biti pod njo vsaj 67 cm prostora v višino, 75 cm v širino in 47 cm v globino. Pisalna površina mora biti dvignjena od tal med 70 in 85 cm.

Vsa navodila in označbe na volišču morajo biti napisana s črkami velikosti najmanj 18.

Volišča naj imajo glasovalne šablone za slepe in slabovidne volivce.

Volišča naj imajo na voljo povečevalna stekla.

Kontrast barv na glasovnici naj bo kar najboljši in črke na glasovnici dovolj velike.

Treba je omogočiti dostop invalidom do kar največjega števila volišč. Glasovanje invalidom je treba olajšati tudi na voliščih, ki sicer niso opredeljena kot posebna, invalidom dostopna volišča.

Seznam za preverjanje

1. Ali ima glasovalni prostor dostopen/prilagojen vhod? Da Ne
2. Ali je v glasovalnem prostoru predviden prostor za registracijo volivcev, za prikaz volitev z glasovalnimi napravami in vsaj za eno glasovalno kabino?

Da Ne

3. Ali je glasovalni prostor brez stenskih predmetov, ki segajo več kot 10 centimetrov v prostor in so več kot 0,7 metra dvignjeni nad tlemi?

Da Ne

4. Ali je glasovalni prostor brez visečih predmetov, nameščenih nižje od 2 metrov nad tlemi?
Da Ne

G. Glasovalni pripomočki

Glasovalni pripomočki omogočajo invalidom samostojno glasovanje. Poznamo jih več vrst: šablone, glasovalne naprave in glasovanje s telefonom.

Šablone

Gre za papirnat, kartonast ali plastičen list v velikosti in z merami glasovnice. Volivec ga postavi na glasovnico, tako da jo v celoti prekrije. V šabloni je toliko lukenj, kot ima volivec na voljo kandidatov (ali strank) pri glasovanju. Slepí volivec, ki ve, pod katero luknjo je zapisan kateri kandidat, izbranega kandidata na glasovnici označi skozi luknjo v šabloni. Volivec ima lahko v spominu, pod katero zaporedno luknjo v šabloni je zapisan kateri kandidat, lahko pa to izve tudi tako, da mu imena in zaporedje kandidatov pove tretja oseba ali član volilnega odbora, imena in zaporedje kandidatov pa so na šabloni lahko zapisani v Braillovi pisavi ali pa jih posluša prek zvočne naprave na samem volišču.

Elektronske glasovalne naprave

Elektronske glasovalne naprave omogočajo oddajo glasu brez papirnate glasovnice in pisala. Po navadi so po obliki podobne računalniku z ekranom, bančnemu avtomatu ali pa gre za majhne ročne naprave, podobne daljinskemu upravljalniku televizije. Če so naprave mobilne, jo lahko član volilnega odbora volivcu prinese na dom ali do avtomobila. Volivec odda glas tako, da se dotakne ekrana, pritisne tipko, uporabi krmilno palico, pritisne na nožni pedal ali srka in piha zrak skozi slamico (naprave »sip and puff«). V napravi je disk, na katerega se glas shrani. Nekatere naprave vsebujejo tudi tiskalnik, ki vsakemu volivcu natisne glasovnico (»paper trail voting machines«).

Glasovanje z uporabo telefona

Glasovanje po telefonu poteka tako, da volivec pokliče telefonsko številko, sledi navodilom in s pritiskanjem tipk na številčnici odda glas. Glasovanje po telefonu je izjemno priročno za slepe, dislektike in tiste invalide, ki ne morejo pisati ali brati, lahko pa poslušajo zvočni posnetek in uporabljajo telefonsko številčnico.

Besedilo: ADA Checklist for Polling Places
Prevod pripravil Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije
Linhartova 1, 1000 Ljubljana
www.nsios.si
Lektoriranje: Simona Vidic
Oktober 2010